

Situace evropského křesťanství

21. prosince 2006 Stanislav Novotný

Pro současné evropské křesťanství stále méně platí, že lze položit rovnítko mezi členství v církevní instituci a víru v Boha, popř. mezi víru a respektování hodnot, jež jsou považovány za křesťanské. Zároveň ovšem platí, že situace se velmi liší dle historických procesů, které působily v tom či onom regionu.

Odlíšnost situace na Západě a u nás

Západoevropská území, která sice z velké části prošla silným sekularizačním procesem století devatenáctého a jež také postihla kataklyzmata první poloviny 20. století, nebyla však postižena brutální ateizací komunistické diktatury, vykazují zčásti jiné typy víry i vztahu k náboženským institucím. Západní Evropa nemá problém s akceptací církevních struktur, různým způsobem vyřešila vztah k církvím, ať už odlukou od státu, či modelem kooperace, uspořádala vztahy se Svatým stolicem a do značné míry se veřejně vztahuje k církevním tradicím, svátkům atd. Nemalá část obyvatel dodržuje křesťanské zvyky, navštěvuje bohoslužby, účastní se mší. Politici a ekonomové hovoří o církvích jako o kladných externalitách, jež pozitivně ovlivňují atmosféru, spokojenost a dokonce i ekonomickou výkonnost.

Jiná situace je ve středoevropském prostoru, který ovládl na dlouhých 40 let režim, který považoval církev, zejména římskokatolickou, za své nejvážnější nepřátele a jakékoli náboženství pak za opium lidstva. Ale i zde nalezneme výrazné odlíšnosti. Tam, kde se obyvatelstvo výrazněji identifikovalo s církví jako ochránkyní národa (Polsko, Slovensko, Chorvatsko...), tam je konfesní příslušnost silnější. Kromě Polska ovšem platí, že radikální přetržení vývoje v církevní a náboženské oblasti bylo pro oblast teologickou a personální natolik fatální, že církevní instituce i věřící hledají poměrně namáhavě komunikační prostředky a řešení odpovídající problémům 21. století. V našich podmínkách, kde 600 let starý náboženský spor ovlivňoval mimořádně silně vztah Čechů a Moravanů k římskokatolickému vyznání, byly anticírkevní postoje vypointovány už v době národního obrození, kdy byla církev kritizována především za spojenectví se státní mocí. Programově ateistický stát tento odpor akcentoval a dnes se dá říci, že právě Česká republika patří k zemím, jejíž obyvatelstvo nejvíce odmítá institucionalizovanou víru.

Nacionální charakter pravoslavné církve

V této souvislosti není bez zajímavosti, že úplně jinak a pro mnohé překvapivě se projevuje křesťanské hnutí v postkomunistických zemích, které původně patřily do pravoslavné rodiny. Zde se zdá, že pád totalitní ideologie vytvořil nejen nebezpečně prázdný prostor, který se nová moc musela pokusit zaplnit, ale navíc nacionální charakter a úzké spojení církevní hierarchie se státní mocí vytvořily důležitý předpoklad pro obnovu církví a víry na východě Evropy. Náboženská renesance na Ukrajině a v Rusku nemá patrně konkurenci nikde v Evropě.

Jak bylo řečeno v úvodu, víra v Boha je v západní Evropě i u nás ve stále menší míře spojována s přijetím konkrétního věrovyznání. Pro současnou Evropu je fenoménem bezkonfesijnost a osobní

víra. Velké množství lidí respektuje nadpřirozenou autoritu, ale není ochotno podřizovat se církevní hierarchii a předpisům. Řada z těchto lidí respektuje náboženské tradice a obyčeje, účastní se oslav svátků a mnozí se snaží samostatně pronikat k podstatě křesťanské víry. Jiní zase žijí křesťanské hodnoty zděděné po předcích a nemají potřebu hlásit se k církvi. Mnohdy jsou v tomto počínání důslednější a poctivější, než ti, kteří tak činí.

Vnější i vnitřní ohrožení naší civilizace, otázky, na které nikdo neodpovídá, frustrace z všeobecného politického či kulturního bezčasí. V tom všem se lze velmi špatně orientovat bez úcty k náboženským a kulturním hodnotám, z nichž naše civilizace čerpá. Křesťanství patří vedle helénismu, římského práva či židovské kultury k stěžejním pilířům naší křehké stavby.